

Sygn. akt II PK 95/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)
SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)
SSN Dawid Miąsik

w sprawie z wniosku S.C.
przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Okręgowej Służby Więziennej w B.
o uchylenie kary dyscyplinarnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 czerwca 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt VI Pa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w B. z 29
września 2016 r. oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego
w B. z 14 marca 2016 r., znosi postępowanie przed tymi Sądami i
sprawę przekazuje do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B.
oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 29 września 2016 r. oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w B. z 14 marca 2016 r., którym uchylono karę dyscyplinarną ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku, nałożoną na powódkę S. C. orzeczeniem Dyrektora Aresztu Śledczego w B. z 6 listopada 2014 r. i utrzymanym w mocy orzeczeniem Dyrektora Okręgowej Służby Więziennej w B. z 29 grudnia 2014 r.

Powódka była funkcjonariuszem służby więziennej i pełniła funkcję młodszego inspektora działu kwatermistrzowskiego Aresztu Śledczego w B. Karę dyscyplinarną wymierzono jej na podstawie art. 232 pkt 2, art. 252 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 252 ust. 3 oraz art. 230 ust. 3 pkt 2, 4 i 5, a także ust. 4 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (dalej także „ustawa”). Sąd Rejonowy nie dokonywał oceny zasadności wydania orzeczenia w postępowaniu administracyjnym, ale prowadził własne postępowanie. Podstawą był art. 263 ustawy oraz art. 5 k.p. i przepisy o odpowiedzialności porządkowej pracowników (art. 108-113 k.p.). Normy zawarte w art. 108 i następne k.p. w sposób najbardziej zbliżony regulują postępowanie sądowe w zakresie wymierzonej powódce kary dyscyplinarnej i dlatego winny być w sprawie stosowane. Przeprowadzone w sprawie dowody nie potwierdziły popełnienia przez powódkę zarzucanych jej przewinień dyscyplinarnych.

W apelacji zarzucono naruszenie przepisów postępowania i przepisów prawa materialnego: a) art. 5 w związku z art. 108 i nast. k.p. przez błędne zastosowanie; b) art. 230 ust. 1 i art. 232 ustawy przez niezastosowanie; c) art. 263 w związku z art. 256 ust. 4 ustawy przez niezastosowanie.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji potwierdził, że przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe nie wykazało, aby powódka popełniła zarzucane jej przewinienia dyscyplinarne.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie: I. przepisów postępowania: 1) art. 461 § 1¹ k.p.c. w związku z art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. Służbie Więziennej i uznanie, że rozpoznanie sprawy wniesionego przez powódkę odwołania od orzeczeń dyscyplinarnych przez Sąd Rejonowy leży w jego

kompetencjach, chociaż jest to sprawa o prawa nie wymienione w przepisie art. 461 § 1¹ k.p.c., a tym samym sądem właściwym do rozpoznania sprawy winien być w myśl art. 17 pkt 1 k.p.c. Sąd Okręgowy, a w konsekwencji naruszenie przepisów postępowania przez niezastosowanie przez Sąd Okręgowy art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 6 k.p.c. - w zakresie stwierdzenia nieważności postępowania, nie uchylenie wyroku Sądu Rejonowego, i zniesienia postępowania dotkniętego nieważnością oraz nie rozpoznania odwołania powódki w trybie przepisów Rozdziału 1 Działu V Kodeksu postępowania cywilnego (tj. postępowania apelacyjnego); 2) art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 386 k.p.c. przez nierozpoznanie sprawy merytorycznie i orzeczenie o uchyleniu wyroku Sądu Rejonowego i oddalenie powództwa (§ 1), w szczególności w kontekście powołanych zarzutów apelacyjnych dotyczących prawa materialnego, tj. błędnego zastosowania przepisów kodeksu pracy dotyczących kar porządkowych zamiast zastosowania w myśl art. 5 k.p. przepisów ustawy o służbie więziennej jako *lex specialis* lub poprzez orzeczenie o uchyleniu wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie do ponownego rozpoznania z uwagi na nie rozpoznanie istoty sprawy (§ 4); II. prawa materialnego: 1) art. 108 i nast. k.p. przez niewłaściwe zastosowanie i wydanie wyroku na wadliwej podstawie prawnej, zamiast zastosowania art. 5 k.p. i wydania wyroku na podstawie przepisów ustawy o Służbie Więziennej, tj. art. 230 i następne; 2) art. 230 i art. 232 ustawy o SW oraz art. 249 ust. 2 ustawy o SW, polegające na niezastosowaniu tych przepisów do ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego jako podstawy prawnej do oddalenia powództwa. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w B. jako rzeczowo właściwy ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej uzasadniają jej wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego ze względu na nieważność postępowania.

Wniosek dalej idący - czyli żądający orzeczenia co do istoty - nie jest uprawniony, gdyż Sąd Najwyższy w tej sprawie nie zastępuje sądu powszechnego. Stwierdzenie nieważności postępowania oznacza, że rozpoznanie sprawy należy do tego sądu, wszak odwołanie rozpoznaje sąd pracy (art. 263 ustawy o Służbie Więziennej).

W kolegalnej ocenie składu należy aprobować wykładnię przyjętą w uchwale Sądu Najwyższego z 22 września 2016 r., III PZP 7/16, że sądem właściwym do rozpoznania odwołania jest sąd okręgowy. W uchwale przeważała argumentacja, iż sprawy z odwołania funkcjonariusza Służby Więziennej od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne mają „niewątpliwe charakter niemajątkowy (są sprawami o prawa niemajątkowe)”.

Rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy stanowiło zatem naruszenie art. 17 pkt 1 k.p.c. Wystąpiła nieważność postępowania z art. 379 pkt 6 k.p.c. nie tylko przed Sądem Rejonowym ale także przed Sądem Okręgowym.

Nie jest uprawnione założenie skarżącego, że mimo nieważności postępowania przed Sądem Rejonowym, Sąd Okręgowy rozpoznając apelację mógł orzekać jako sąd odwoławczy jedynie właściwy, czyli w jednoinstancyjnym postępowaniu. Nie byłoby to zgodne z aktualną sytuacją w sprawie i nie pozwala na to regulacja art. 263 ustawy. Skoro Sąd Rejonowy nie mógł orzekać jako sąd pierwszej instancji to również Sąd Okręgowy nie mógł orzekać jako sąd drugiej instancji. Wydaje się, że skarżący przyjmuje, iż postępowanie z odwołania w trybie art. 263 ustawy przed „sądem pracy” jest tylko jednoinstancyjne. Takie zapatrywanie pozwala zrozumieć zarzut skargi naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 386 k.p.c. Nie jest on zasadny bo przepisy te dotyczą postępowania przed sądem drugiej instancji, który rozpoznaje apelację od wyroku sądu pierwszej instancji. W sprawie nie można stwierdzić takiej sytuacji, bo Sąd Okręgowy ze względu na podaną przyczynę nieważności postępowania nie był sądem drugiej instancji (odwoławczym), którym mógł rozpoznać apelację od wyroku Sądu Rejonowego. Przeszkodą jest nieważność postępowania z art. 379 pkt 6 k.p.c. w związku z art. 17 pkt 1 k.p.c.

Niezasadny jest także zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 386 k.p.c. przez nierozpoznanie sprawy merytorycznie, czyli żądanie uchylenia

wyroku Sądu Rejonowego i oddalenia powództwa. Orzeczenie takie nie było dopuszczalne, bo w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji obligatoryjnie uchyla wyrok sądu pierwszej instancji, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.). Nie oznacza to, że Sąd Okręgowy mógł przyjąć rolę „właściwego Sądu” i rozpoznać odwołanie powódki od decyzji o ukaraniu.

Rzecz w tym, że nie można stwierdzić, iż po wniesieniu odwołania na podstawie art. 263 ustawy postępowanie przed sądem powszechnym jest tylko jednoinstancyjne i zamyka się w postępowaniu przed sądem okręgowym.

Ukaranie w postępowaniu dyscyplinarnym co do zasady nie wyłącza prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Czym innym jest dwuinstancyjne postępowanie sądowe. Zapis art. 176 Konstytucji jednak nie przesądza, że sądowe postępowanie odwoławcze od dyscyplinarnego ukarania jest zawsze dwuinstancyjne w każdej sprawie. Dwuinstancyjne postępowanie obejmuje sprawy rozpoznawane od początku do końca w postępowaniu sądowym jako sprawy cywilne (art. 1 i 2 k.p.c.). Reguła ta nie obowiązuje bezwzględnie w sprawach dyscyplinarnych, nawet gdy sprawy te wynikają z zatrudnienia pracowniczego (cywilnego) a nie z służbowego (administracyjnego) - por. choćby art. 127 ustawy z 21 listopada 2008 r. służbie cywilnej, art. 85m ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela oraz art. 138 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Po wtóre postępowania dyscyplinarne należą i mają naturalny początek w relacjach służbowych (zawodowych, korporacyjnych), dlatego akceptuje się, że sądowe postępowanie odwoławcze o kontrolnym charakterze (apelacyjnym) może być tylko jednoinstancyjne (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 grudnia 1998 r., K 41/97). Uzasadnione jest zatem stwierdzenie, że to od prawodawcy zależy określenie sądowego trybu odwoławczego, czyli również kwestii rozpoznawania spraw w jednej albo w dwóch instancjach sądowych. Ustawodawca wyraża swą wolę w tym zakresie w poszczególnych ustawach (pragmatykach) i nie ma tu jednolitego modelu regulacji prawnej.

Należy zatem potwierdzić, że sprawy funkcjonariuszy Służby Więziennej z odwołania od ukarania dyscyplinarnego wnoszone na podstawie art. 263 ustawy

nadal rozpoznaje sąd w dwuinstancyjnym postępowaniu. Po uchwale Sądu Najwyższego z 22 września 2016 r., III PZP 7/16 nie uległa zmianie sama zasada. W ustawie o Służbie Więziennej nie występuje ograniczenie do jednej instancji sądowej. Nie ma regulacji o rozpoznaniu odwołania w jednoinstancyjnym postępowaniu sądowym, które występuje w innych ustawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej. W praktyce orzeczniczej sprawy dyscyplinarne funkcjonariuszy Służby Więziennej były rozpoznawane przed „sądami pracy” w dwuinstancyjnym postępowaniu. Dwuinstancyjne postępowanie nie stanowi tu szczególnego wyjątku, jako że w dwuinstancyjnym postępowaniu rozpoznawane są sprawy dotyczące kar porządkowych. Nie jest jednak dopuszczalna skarga kasacyjna w sprawach dotyczących kar porządkowych, co jedynie potwierdzenia dwuinstancyjność postępowania. Zasada dwuinstancyjnego postępowania sądowego w tych sprawach nie została wyłączona. W przeciwnym razie zastrzeżenie z art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., wyłączające kary porządkowe byłoby bezprzedmiotowe, jako że skarga kasacyjna przysługuje od orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Kary dyscyplinarne niewątpliwie różnią się od kar porządkowych (art. 108 i następnie k.p.), jednak w odniesieniu do kar dyscyplinarnych nie ma wyłączenia skargi kasacyjnej, takiego jak w odniesieniu do kar porządkowych. Ponadto, skoro uchwała w sprawie III PZP 7/17 opiera się na niemajątkowym charakterze sprawy, to stanowi to dodatkowy argument za dopuszczalnością skargi kasacyjnej (art. 398² § 1 k.p.c.).

Ograniczenie do jednoinstancyjnego postępowania odwoławczego musiałoby być wyraźne w ustawie o Służbie Więziennej. Takiego wniosku nie potwierdza uchwała Sądu Najwyższego z 22 września 2016 r., III PZP 7/16 i wcześniejsza uchwała z 21 kwietnia 2016 r., III PZP 4/16. Z zagadnienia prawnego w sprawie III PZP 7/17 wynika założenie, że sprawy dyscyplinarne rozpoznawane są w postępowaniu dwuinstancyjnym, a kwestia budząca istotne wątpliwości odniosła się do pytania czy sprawę w pierwszej instancji rozpoznaje sąd rejonowy czy sąd okręgowy. Sąd Najwyższy wskazał w uchwale na sąd okręgowy jako właściwy do rozpoznania odwołania ze względu na właściwość rzeczową (art. 17 pkt 1 k.p.c.). Jednocześnie nie stwierdzono, że odwołanie funkcjonariusza Służby Więziennej na podstawie art. 263 ustawy rozpoznawane jest tylko przez sąd

okręgowy, czyli bez odwołania do sądu drugiej instancji. Uprawnia to stwierdzenie, że sąd okręgowy jest sądem pierwszej instancji.

Nieważność postępowania nakazywała znieść postępowanie przed Sądem Rejonowym i Sądem Okręgowym. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy nie powinien oceniać zarzutów materialnych skargi, gdyż w sytuacji nieważności dotychczasowego postępowania rozpoznanie sprawy od początku w postępowaniu sądowym należy w pierwszej kolejności do sądu pracy (powszechnego), który samodzielnie ustala fakty i suwerennie stosuje prawo materialne. Kwestia procesowa nieważności postępowania wyprzedza zatem ocenę zarzutów merytorycznych. Chodzi tu przede wszystkim o to, czy pierwszeństwo miały przepisy materialne z ustawy o Służbie Więziennej (art. 5 k.p.). Przedmiotem obecnej oceny nie jest też zatarcie kary, które nie jest negatywną przesłanką sądowej procedury odwoławczej z art. 263 ustawy, ani jej skutki dla powódki. Sąd powszechny rozpoznając odwołanie nie pominie argumentów i zarzutów skarżącego w dalszym postępowaniu.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., art. 386 § 2 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).